

Zápis

z obhajoby disertační práce pana Mgr. Jana Urbana konané dne 25.6.2012

Téma práce: „**Organic food consumption as an example of pro-environmental behavior: application of the theory of planned behavior**“ („Spotřeba biopotravin jako příklad proenvironmentálního chování: aplikace teorie plánovaného chování“)

Přítomní: PhDr. Jiřina Šiklová CSc., Doc. PhDr. Jiří Šubrt CSc, Doc. Dr. Jiří Buriánek CSc, doc. PhDr. Oldřich Matoušek CSc.

Předseda komise p. Oldřich Matoušek zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Školitel představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho diz. prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména:

Představil strukturu disertační práce, práce má 7 kapitol;

Cíle práce: teoretická úroveň - testovat a rošířit teorii plánovaného chování (TPB), empirická úroveň - zkoumat postojové a normativní faktory;

Spotřeba biopotravin patří v rámci dělení proenvironmentálního chování do soukromého aktivismu;

Popis českého trhu s biopotravinami a dopad biopotravin na životní prostředí;

Představena TPB, vznik v 90. letech (I. Ajzen), rozšíření této teorie pomocí deskriptivních norem a minulého chování;

Data a metoda: N = 252, reprezentativní vzorek pro ČR, metoda strukturního modelování, 4 empirické modely;

Výsledky: Na záměr nakupovat potraviny mají vliv deskriptivní normy, žádný z modelů není vyvrácen daty, minulé chování spotřebitele nemá přímý vliv na intenci kupovat biopotraviny.

Následně přednesli oponenti závěry svých posudků.

Jiří Buriánek: jedná se o obsáhlé dílo, závěry práce jsou věcné a střízlivé, práce vychází z pevného teoretického rámce, explanační potenciál teorie je rozšířen pomocí dalších explanačních proměnných, zůstává otázka, jaký je vliv klasických statusových proměnných, mnoho prostoru v práci bylo věnováno dopadům biopotravin na životní prostředí a environmentálnímu diskursu a méně sociologickému, v sociologické oblasti mohlo být věnováno více prostoru motivaci a postojům, otázka: do jaké míry lze sladit záměr nakupovat biopotraviny s postoji? Práce má výbornou kvalitu a byla doporučena k obhajobě.

Michael Smith (nepřítomen, výňatky přednesl Jiří Buriánek): práce je kvalitní a splňuje nároky na disertační práci, otázky k nízkým výdajům za biopotraviny a k pěstování vlastních potravin, nerozlišuje se nákup a vlastní spotřeba potravin, nejde o test teorie, ale o aplikaci modelů nebo různých variant modelů, problémem je také menší velikost vzorku.

Kandidát (Mgr. Jan Urban) odpovídá na posudky oponentů:

Spotřeba biopotravin je příkladem proenvironmentálního chování, existují další motivy, které jejich spotřebu ovlivňují (zdravotní dopady);

Měříme představy respondenta o tom, jaké jsou jeho motivy, TPB se ptá nejdříve na představy a potom postoje, jedná se o verbální chování;

Tím, že je používán reprezentativní vzorek pro ČR, jedná se o určité zjednodušení, pro subpopulaci je potřeba mít větší vzorek;

Dotazník ke spotřebě biopotravin byl součástí dotazníku ke spotřebě potravin;

Snahou bylo ukázat spojení mezi objektivními dopady a motivací ke spotřebě biopotravin, tyto dvě části mohly být lépe propojené;

Některé doporučené zdroje nebyly zařazeny, protože nejsou dostatečně relevantní, některé byly publikovány těsně před odevzdáním práce;

Autor práce nevěděl, že CVVM uskutečnilo šetření na stejné téma, při pohledu na výsledky šetření CVVM se zdá, že se značně liší od výsledků jiných reprezentativních šetření na toto téma; jejich využití v práci je tedy problematické;

Samozásobitelství je v ČR v porovnání se západními státy významné, ale v kontextu celé produkce potravin v ČR je zanedbatelné

Pojem testování je na místě, např. testování statistické významnosti parametrů modelů, porovnávání predikční síly modelů, testování fitu modelů

Existuje málo informací o vztahu hodnot a spotřebě biopotravin, navíc se jedná o jiné výzkumné téma.

Oponenti se vyjadřují k vystoupení kandidáta.

Jiří Buriánek: autor práce velmi detailně zodpověděl otázky a námítky oponentů. Základní badatelské řemeslo je velmi solidně odvedené. Metodologie je důležitou složkou práce.

Diskuse:

Jiřina Šiklová: považují samozásobitelé svoje potraviny za kvalitní (bio) potraviny? Odpověď: V rámci kvantitativního výzkumu jsem tuto otázku nezkoumal, ale rozhovory z předvýzkumu naznačily, že lidé si myslí, že jejich potraviny jsou kvalitnější, než je to, co je možné koupit.

Předseda komise: chybí mi v práci kvalitativní část. Odpověď: Autor práce se kvalitativní výzkumem nezabývá, zajímá jej kvantitativní. Do budoucna se chce věnovat experimentálním studiím.

Jiří Šubrt: čím se liší model TPB od běžného pojetí chování, který je obvykle obsažen v psychologických a sociologických příručkách? Odpověď: V sociologii existuje mnoho nekonzistentních teorií chování. Tato teorie je snahou o syntézu a přesnou definici proměnných. TPB neobsahuje potřeby. Potřeby se měřit nedají. Věnuje se pouze tomu, jak jsou potřeby subjektivně vnímány. Postoje jsou hodnocením chování. Subjektivní normy jsou subjektivním hodnocením toho, co by ostatní chtěli, aby člověk dělal. Vnímání tlaků.

Objektivní omezení chování jsou v teorii zastoupeny vnímanou kontrolou chování.

Jiří Šubrt: model vychází z principů metodologického individualismu, má smysl uvažovat o nadindividuálních faktorech? Odpověď: Jedná se o motivační model. Z empirického hlediska je to možné spojit. Takový model je pak možné testovat např. na datech z mezinárodních výzkumů, kde je zajištěna dostatečná variabilita strukturální a kontextových proměnných. Výhoda modelu TPB je, že je pomocí něj možné studovat velmi detailně faktory, které ovlivňují chování, resp. jejich změnu.

Jiřina Šiklová: jaké je zastoupení věku a genderu? Odpověď: Ženy kupují biopotraviny častěji. Ale model v práci se nijak rozdílům mezi pohlavími nevěnuje, neumožňoval to vzorek.

Vyhlášení výsledku tajného hlasování: počet členů komise: Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsala: Mgr. Barbora Hanžlová

Podpis předsedy komise: